

หลักนิติธรรมและหลักประชาธิปไตยกับกระบวนการยึดและอายัด
ทรัพย์สินตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

จัดทำโดย

นายเทพสุ บวรโชติदारา

รหัสประจำตัว ๖๗๑๒๑๓

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอบรมหลักสูตร
“หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๒

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๑. บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่ประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านเทคโนโลยีและการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น แต่ในขณะที่เดียวกัน การพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียเช่นกัน ถ้าอาชญากรนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาใช้ในทางที่เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชญากรรม โดยความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเหล่านี้ มีผลทำให้รูปแบบการประกอบอาชญากรรมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เปลี่ยนแปลงจากที่เป็นอาชญากรรมธรรมดากลายเป็นอาชญากรรมข้ามชาติและมุ่งหวังผลตอบแทนมหาศาล มีการดำเนินงานร่วมกันในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรม มีเครือข่ายประสานงานกันในหลาย ๆ ประเทศ เพื่อก่ออาชญากรรมที่เกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย การก่ออาชญากรรมประเภทนี้จะมุ่งหวังให้ได้เงินจำนวนมหาศาลเป็นผลตอบแทนเงินเหล่านี้จะถูกนำไปผ่านกระบวนการเปลี่ยนสภาพในหลาย ๆ ลักษณะเพื่ออำพรางแหล่งที่มาของเงินได้นั้น ๆ โดยส่วนใหญ่จะอาศัยสถาบันการเงินหรือการประกอบธุรกิจในรูปแบบต่าง ๆ ในการดำเนินการ และเงินที่ได้จากการดำเนินการเหล่านี้จะย้อนกลับไปเป็นเงินทุนเพื่อประกอบอาชญากรรมขึ้นมาอีก เป็นวงจรการประกอบอาชญากรรมที่ยากต่อการจับกุมและปราบปรามเรียกว่า “การฟอกเงิน”

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ กำหนดความผิดมูลฐานไว้รวมทั้งสิ้น ๒๑ มูลฐานความผิด นอกจากนี้ ยังมีความผิดมูลฐานอีก ๗ มูลฐานความผิดที่กำหนดไว้ในกฎหมายอื่นอีกด้วย เช่น บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ หรือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้น และโดยที่ลักษณะของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีมาตรการทางกฎหมายที่มุ่งลงโทษบุคคลที่ทำการฟอกเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐาน เช่น บุคคลที่โอน รับโอน หรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐาน และหากผู้ใดนำเงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดมูลฐานไปกระทำการต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะของการฟอกเงิน เช่น โอนไปหรือรับโอนมาซึ่งเงินหรือทรัพย์สินนั้น เพื่อปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริงหรือการได้มา ผู้นั้นจะมีความผิดฐานฟอกเงิน ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งจะต้องถูกลงโทษในทางอาญาด้วยเช่นเดียวกัน

การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดไว้ในหมวด ๖ ในมาตรา ๔๘ ถึงมาตรา ๕๙ โดยมีมาตรการที่สำคัญ คือ มาตรการ “ริบทรัพย์สินทางแพ่ง” โดยการกำหนดกระบวนการให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานนั้นให้ตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งนี้ เริ่มต้นเพียงอาศัยเหตุอันควรเชื่อได้ว่า อาจมีการโอน จำหน่าย ยักยอก ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด คณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินก็มีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว มีกำหนดไม่เกิน ๙๐ วัน ทั้งนี้ ตามมาตรา ๔๘ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งมาตรการดังกล่าวมีลักษณะเด่น กล่าวคือ สามารถริบทรัพย์สินได้แม้บุคคลผู้ที่กระทำความผิดมูลฐานนั้น จะยังไม่ได้ถูกลงโทษในทางอาญา หรือศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาหรืออยู่ระหว่างการหลบหนีการจับกุมก็ตาม อีกทั้งยังสามารถริบทรัพย์สินได้แม้ว่าทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าวจะถูกจำหน่าย

จ่ายโอนหรือเปลี่ยนสภาพไปกี่ครั้งและไม่ว่าทรัพย์สินดังกล่าวจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลใดก็ตาม อันเป็นการดำเนินการคนละส่วนกับการดำเนินการในส่วนที่มีโทษในทางอาญาต่อบุคคล

นอกจากนี้ มาตรการนี้กำหนดภาวะในการพิสูจน์ให้เจ้าของทรัพย์สินมาแสดงตัวและพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนมิได้เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยมีบทสันนิษฐานเกี่ยวกับการได้ทรัพย์สินจากการกระทำความผิดในระดับ “เหตุอันควรสงสัย” เท่านั้น ดังนั้น จึงสามารถดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ชั่วคราวได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการจับตัวคนร้ายเพื่อนำมาฟ้องร้องคดีเสียก่อน (สุรชาติ วรศรีณีย์, ๒๕๔๒ : ๑๕๒)

การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๒ - ๒๔๖ มาตรา ๒๕๓ เกี่ยวกับการส่ง หรือ นำ หรือพยายามส่ง หรือนำ หรือช่วยเหลือ หรือเกี่ยวข้องด้วยประการใด ๆ หรือไม่ได้ผ่านศุลกากรโดยถูกต้องในการส่ง หรือนำเงินตราต่างประเทศหรือธนบัตรต่างประเทศ หรือหลักทรัพย์ไม่ว่าของไทยหรือต่างประเทศออกไปนอก หรือเข้ามาในประเทศไทยโดยฝ่าฝืนหรือละเลย ไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงการคลัง หรือประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินพุทธศักราช ๒๔๘๕ มาตรา ๖/๑ และมาตรา ๘ ทวิ หรือการกระทำความผิดเกี่ยวกับการไม่แจ้งรายการหรือแจ้งรายการเท็จเกี่ยวกับเงินตรา เงินตราต่างประเทศและตราสารเปลี่ยนมือต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรนั้น (กรณีการขนเงินข้ามแดนโดยไม่ได้สำแดงเงินตราฯ ในขณะที่ผ่านศุลกากร) โดยลักษณะของการกระทำอาจเป็นการนำเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมากระทำการในรูปแบบต่าง ๆ (การส่ง หรือ นำ หรือพยายามส่งหรือนำ หรือช่วยเหลือ หรือเกี่ยวข้องด้วยประการใด ๆ) อันเป็นการฟอกเงิน เพื่อนำเงินหรือทรัพย์สินนั้นไปใช้เป็นประโยชน์ในการกระทำความผิดต่อไปได้อีก ซึ่งทำให้ยากแก่การปราบปรามการกระทำความผิดกฎหมายเหล่านั้น ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรดังกล่าวข้างต้น เป็นหนึ่งในความผิดมูลฐาน โดยได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีผลบังคับใช้ในทางกฎหมายตั้งแต่วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒ เป็นต้นมา

ตั้งแต่พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีผลใช้บังคับจนถึงปัจจุบัน สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินในความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร อันเป็นความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) โดยผ่านกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการธุรกรรมหรือของเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เพื่อมีคำสั่งยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ชั่วคราว (ยึดเงินสดที่ได้ นำข้ามแดนโดยไม่ได้สำแดงเงินตราฯ ในขณะที่ผ่านศุลกากร) ตามมาตรา ๔๘ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ และผ่านกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการธุรกรรมอีกครั้ง เพื่อส่งสำนวนคดีการตรวจสอบและการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่คณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ได้มีคำสั่งยึดไว้ชั่วคราว ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น ตกเป็นของแผ่นดิน ตามมาตรา ๔๙ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อไป โดยสำนวนคดีความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้มีการส่งไปยังพนักงานอัยการ เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลทุกคดี ศาลแพ่งได้มีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินทุกคดี

ซึ่งที่ผ่านมา กระบวนการในชั้นพิจารณาของพนักงานอัยการภายหลังจากที่ได้รับสำนวนคดี การตรวจสอบและการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ไปแล้ว และได้มีการยื่นคำร้องต่อศาลแพ่ง เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน และกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ในขั้นตอนของการสืบพยาน การพิจารณาคดี และการมีคำสั่งหรือ คำพิพากษาของศาลแพ่ง พนักงานอัยการก็ได้ติดตามแนวทางในการพิจารณาสำนวนคดีเพื่อยื่นคำร้อง ต่อศาล และในส่วนของศาลแพ่งก็ได้พิจารณาและมีคำสั่งเป็นไปตามแนวทางเดียวกันกับที่ศาลแพ่ง ในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานมาโดยตลอด

ปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อประมาณปลายปี พ.ศ. ๒๕๖๖ เจ้าหน้าที่ศุลกากร สำนักงานศุลกากร ตรวจของตู้โดยสารท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ตรวจค้นชาวต่างชาติที่บริเวณช่องตรวจผู้โดยสาร ไม่มีสิ่งของ พบธนบัตรสกุลดอลลาร์สหรัฐ จำนวน ๑๕๘,๖๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ บรรจุในซองสีน้ำตาลซุกซ่อน อยู่ในถุงเท้าทั้งสองข้างที่สวมใส่ เจ้าหน้าที่ศุลกากรแจ้งข้อหาว่ากระทำความผิดฐานส่ง หรือ นำ หรือ พยายามส่งหรือนำ หรือช่วยเหลือ หรือเกี่ยวข้องด้วยประการใด ๆ หรือไม่ได้ผ่านศุลกากรโดยถูกต้อง ในการส่งหรือนำเงินตราต่างประเทศหรือธนบัตรต่างประเทศ หรือหลักทรัพย์ไม่ว่าของไทยหรือต่างประเทศ ออกไปนอก หรือเข้ามาในประเทศไทยโดยฝ่าฝืนหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎ กระทรวงการคลัง

กรณีดังกล่าวกรมศุลกากร ได้รายงานมายังสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยต่อมาสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินในคดีดังกล่าว เนื่องจากเป็นความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร อันเป็นความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยคณะกรรมการธุรกรรมได้มีคำสั่งยึดเงินสดที่ได้นำข้ามแดน โดยไม่ได้สำแดงเงินตราฯ ในขณะที่ผ่านศุลกากรไว้ชั่วคราว ตามมาตรา ๔๘ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ และคณะกรรมการธุรกรรม ได้มีมติให้ส่งสำนวนคดีการตรวจสอบ และการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินในคดีนี้ไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้น ตกเป็นของแผ่นดิน ตามมาตรา ๔๙ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ อันเป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ผ่านมา โดยต่อมาพนักงาน อัยการ ได้ยื่นคำร้องต่อศาลแพ่ง เพื่อขอให้ศาลแพ่งมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

คดีดังกล่าวศาลชั้นต้น (คำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๑๔๕/๒๕๖๓) วินิจฉัยว่า

๑. ประเด็นการกระทำความผิดมูลฐาน การที่ได้นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย เกินกว่า ๒๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ โดยไม่แจ้งรายการเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากร การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร อันเป็น ความผิดมูลฐานที่กำหนดไว้ใน (๗) ของบทนิยามคำว่า "ความผิดมูลฐาน" ตามมาตรา ๓ แห่ง พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒

๒. ประเด็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด แม้ว่าความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร จะเป็นความผิดมูลฐานอย่างหนึ่งตามพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ แต่ก็ได้หมายความว่า เงินหรือทรัพย์สินจากการกระทำความ ผิดมูลฐานนั้น จะเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินในทันที ที่มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับศุลกากร เงินของกลางดังกล่าวจะเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความ ผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินหรือไม่ พนักงานอัยการจะต้องนำสืบให้ได้ความว่าเงินของกลาง

เป็นเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ประกอบกับ ต้องได้ความว่ามีการทำธุรกรรมที่ผิดกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นเหตุให้ได้เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าว มาครอบครองด้วย ทั้งไม่ปรากฏข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใดที่จะแสดงว่าเงินตราต่างประเทศดังกล่าว เป็นเงินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมีการทำธุรกรรมใดที่ผิดกฎหมายอันเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งเงินตรา ต่างประเทศหรือมีเงินตราต่างประเทศดังกล่าวไว้เพื่อใช้ในการทำธุรกรรมที่ผิดกฎหมาย จึงฟังไม่ได้ว่าเงิน ต่างประเทศของกลางดังกล่าวเป็นเงินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน

ศาลชั้นต้น มีคำสั่งยกคำร้อง และให้คืนทรัพย์สินแก่ผู้คัดค้าน (บุคคลชาวต่างชาติ) โดยพนักงาน อัยการได้ยื่นอุทธรณ์

ต่อมาศาลอุทธรณ์ (คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๘๐๗/๒๕๖๕) วินิจฉัยว่า

๑. ประเด็นการกระทำความผิดมูลฐาน เห็นพ้องตามศาลชั้นต้นว่าเป็นความผิดมูลฐาน ที่กำหนดไว้ใน (๗) ของบทนิยามคำว่า "ความผิดมูลฐาน" ตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒

๒. ประเด็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หากไม่มีเงินตราต่างประเทศที่เป็นทรัพย์สิน ตามคำร้องของพนักงานอัยการ การกระทำความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ (๗) ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ทรัพย์สินตามคำร้องของพนักงานอัยการ จึงเป็นทรัพย์สิน ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรทั้งจำนวน และแม้ว่าเงินตราต่างประเทศซึ่งมีจำนวนไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐตามประกาศ กระทรวงการคลัง สามารถนำเข้ามาในประเทศได้โดยไม่ต้องแจ้งรายการ ตามแบบต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรขณะที่ผ่านมาศุลกากรก็ตาม แต่เงินตราต่างประเทศส่วนที่ไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ ก็เป็นฐานแห่งการคำนวณจำนวนเงินตราต่างประเทศหรือทรัพย์สินตามคำร้องของพนักงาน อัยการทั้งหมด เงินตราต่างประเทศที่ได้นำเข้ามา ๑๕๘,๖๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ จึงเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการ กระทำความผิด ทั้งจำนวน อุทธรณ์ของผู้ร้องฟังขึ้น

ศาลอุทธรณ์ พิพากษากลับคำสั่งศาลชั้นต้น ให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยผู้คัดค้าน(บุคคลชาวต่างชาติ) ฎีกา

ต่อมาศาลฎีกา (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๕๒๑๓/๒๕๖๖) วินิจฉัยว่า

๑. ประเด็นการกระทำความผิดมูลฐาน เห็นพ้องตามศาลชั้นต้นว่าเป็นความผิดมูลฐาน ที่กำหนดไว้ใน (๗) ของบทนิยามคำว่า "ความผิดมูลฐาน" ตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒

๒. ประเด็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด การนำเงินตราต่างประเทศเข้ามา ในประเทศไทยเกินกว่า ๒๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งฟังไม่ได้ว่าเป็นเงินตราต่างประเทศที่ได้มาโดยมิชอบ ด้วยกฎหมาย โดยไม่แจ้งรายการเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากร จึงเป็นเรื่องการ ผ่าฝืนหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุม การแลกเปลี่ยนเงินพุทธศักราช ๒๔๘๕ ซึ่งหากแจ้งรายการเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศที่นำติดตัวเข้า ก็จะไม่มีความผิด ความผิดตามกฎหมายที่บัญญัติเช่นนี้เป็นการกำหนดหน้าที่ให้ปฏิบัติ หากฝ่าฝืนด้วย การงดเว้นไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด จึงจะมีความผิดตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ เมื่อการกระทำ ความผิดเกิดจากการงดเว้นกระทำการตามหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ เงินตราต่างประเทศของกลางจึงมิใช่ เครื่องมือหรือทรัพย์สินที่ผู้คัดค้านได้ใช้ในการกระทำความผิดแต่อย่างใด แม้การกระทำจะเป็นความผิด

มูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรด้วยก็ตาม กรณีจึงไม่มีผลเปลี่ยนแปลง ทำให้เงินตราต่างประเทศที่ยึดไว้กลายเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรไปได้ ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้เงินตราต่างประเทศตามคำร้องพร้อมดอกผลตกเป็นของแผ่นดินด้วยเหตุเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ (๗) นั้น ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วย ฎีกาของผู้คัดค้านฟังขึ้น พิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ โดยให้คืนเงินแก่ผู้คัดค้าน

ผู้วิจัยมีความเห็นในประเด็นดังนี้

๑. จากคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าว ทำให้เห็นว่าแม้ความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร อันเป็นความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) เกิดขึ้นแล้ว ก็ยังไม่อาจถือว่าเงินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามมาตรา ๓ (๗) โดยตรงที่จะตกเป็นของแผ่นดินด้วย โดยจะต้องนำสืบอีกชั้นหนึ่งนอกเหนือไปจากการกระทำความผิดที่ไม่สำแดงเงินตราต่างประเทศว่า เงินนั้นเป็นเงินที่ผู้คัดค้านได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมีการทำธุรกรรมใดที่ผิดกฎหมายอันเป็นเหตุให้ผู้คัดค้านได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศดังกล่าวไว้เพื่อใช้ทำธุรกรรมที่ผิดกฎหมายด้วย ซึ่งต่างจากกรณีความผิดมูลฐานอื่น ๆ เช่น ความผิดเกี่ยวกับค้ำมนุษย์ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งเมื่อการกระทำความผิดมูลฐานดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินโดยพนักงานอัยการ มีประเด็นที่จะต้องนำสืบเพื่อให้ศาลได้พิจารณาวินิจฉัยประเด็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเพียงว่า เงินตราต่างประเทศดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่ได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดมูลฐานนี้เท่านั้น โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าเงินตราต่างประเทศดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่ได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายหรือความผิดมูลฐานอื่นนอกเหนือจากมูลฐานมาตรา ๓ (๗)

๒. การที่ไม่สำแดงเงินตราต่างประเทศโดยฝ่าฝืนหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน แม้จะเป็นการกระทำโดยจงใจ ก็ย่อมถือได้ว่ามี การกระทำอันเป็นความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรเกิดขึ้นแล้ว โดยเงินตราต่างประเทศซึ่งเป็นของตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำความผิด จึงถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดซึ่งมีความผิดมูลฐานหรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือสนับสนุนการกระทำความผิดมูลฐานดังกล่าวโดยตรง ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ สอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลแพ่งและศาลอุทธรณ์ในรายคดีอื่นที่ผ่านมามากมายคดี ได้มีคำวินิจฉัยประเด็นสำคัญในคดีความผิดเกี่ยวกับไม่สำแดงเงินตรา เงินตราต่างประเทศ หรือตราสารเปลี่ยนมือ อันเป็นความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรเป็นแนวทางเดียวกันว่า เงินตราดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร จึงเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งต้องมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นพร้อมดอกผล ตกเป็นของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินพ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง ดังปรากฏตัวอย่างตามคำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๕๘/๒๕๖๓ และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๕๘๓๓/๒๕๖๔, คำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๕๔/๒๕๖๕ และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ ๗๓๔/๒๕๖๖, คำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๑๑๕/๒๕๖๕ และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๕๒๖/๒๕๖๖, คำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๑๒๖/๒๕๖๕ และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๔๘๗๓/๒๕๖๖

นอกจากนี้ ในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๕๘๓๓/๒๕๖๔ และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีนี้ ยังได้วินิจฉัยประเด็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ด้วยว่า หากไม่มีเงินตรา การกระทำความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ตาม (๗) ของบทนิยามคำว่า “ความผิดมูลฐาน” ตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้น เงินตราหรือเงินตราต่างประเทศดังกล่าว จึงเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำความผิด และเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้กระทำความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรทั้งจำนวนด้วย

จากคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ทำให้เกิดสภาพปัญหาทั้งในเรื่องของปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับแนวทางในการพิจารณาของคณะกรรมการธุรกรรมตลอดจนแนวทางหรือแนวปฏิบัติในการสืบสวน สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานและการมีความเห็นในทางสำนวนคดีของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการที่จะเสนอเรื่องและเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการธุรกรรมในประเด็นดังนี้

๑. กรณีข้างต้น เมื่อถือว่ามี การกระทำความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ เกิดขึ้นแล้ว แต่การกระทำเกิดจากการงดเว้นกระทำการตามหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ เงินตราต่างประเทศของกลางจึงมิใช่เครื่องมือหรือทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดแต่อย่างใด กรณีจึงไม่มีผลเปลี่ยนแปลงทำให้เงินตราต่างประเทศที่ยึดไว้กลายเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรไปได้ กรณีนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบอาจเลือกที่จะใช้ดุลพินิจหรือมีความเห็นในทางกฎหมาย โดยมีความเห็นว่าเห็นควรไม่ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน เนื่องจากไม่ปรากฏทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้เก็บเรื่องไว้เป็นฐานข้อมูลของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินต่อไป

จะเห็นได้ว่า การที่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเลือกใช้ดุลพินิจในการเสนอความเห็นไม่ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินในกรณีข้างต้น อาจถูกฟ้องร้องหรือมีการร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ในทางอาญา ฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๕๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้ เนื่องจากเมื่อพิจารณาข้อกฎหมายแล้วจะเห็นว่ากรณีดังกล่าว การกระทำยังคงเป็นความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ อยู่ เพียงแต่เงินตราต่างประเทศของกลางไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในมูลฐานดังกล่าว

๒. ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่มีเจตนารมณ์เพื่อตัดวงจรการประกอบอาชญากรรม ซึ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

๓. ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism: AML/CFT) เกี่ยวกับมาตรการควบคุมการขนเงินสดข้ามแดน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพรวมของประเทศไทยได้

๔. ทำให้ไม่สามารถบังคับแก่กรณีที่มีการลักลอบส่งหรือนำเงินตรา เงินตราต่างประเทศ และตราสารเปลี่ยนมือออกไปนอกหรือเข้ามาในประเทศไทยโดยผิดกฎหมาย กลายเป็นช่องทางของการฟ่องถ่ายเงินผิดกฎหมาย

๕. ทำให้การรายงานของกรมศุลกากร มายังสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๔๔ กรณีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อหาดำเนินคดีกับบุคคลที่ไม่ใช่สัญชาติไทย ในความผิดมูลฐาน ตามมาตรา ๓ (๗) สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน จะไม่สามารถนำรายงานฉบับดังกล่าวมาใช้เป็นฐานต้นเรื่อง เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้เลย เนื่องจากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศไม่สามารถตรวจสอบประวัติการกระทำความผิดในทางอาญาของบุคคลที่เป็นชาวต่างชาติได้

๖. ทำให้การรายงานของกรมศุลกากร มายังสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๔๔ กรณีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อหาดำเนินคดีกับบุคคลสัญชาติไทย ในความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน จะไม่สามารถนำรายงานฉบับดังกล่าวมาใช้เป็นฐานต้นเรื่อง เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเฉพาะในความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) ได้เลย แต่จะต้องไปดำเนินการตรวจสอบเพื่อหาความผิดมูลฐานอื่นมาประกอบเพื่อพิสูจน์ว่าเงินตราต่างประเทศดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่ได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายหรือความผิดมูลฐานอื่น นอกเหนือจากความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) ต่อไป

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วตอนต้นว่าพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒ จากเดิมมีการกำหนดความผิดมูลฐานไว้จำนวน ๘ มูลฐานความผิด ต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ อีกหลายครั้ง และได้มีการเพิ่มเติมความผิดมูลฐาน ซึ่งปัจจุบันมีความผิดมูลฐานทั้งสิ้น ๒๘ มูลฐานความผิด ซึ่งการดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานตกเป็นของแผ่นดินตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การจะดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินในความผิดมูลฐานหนึ่งมูลฐานใด สามารถดำเนินการได้โดยลำพังเฉพาะตัวของความผิดมูลฐานนั้น ๆ เป็นเอกเทศแยกต่างหากจากกัน ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานใด ก็จะพิจารณาดำเนินการเฉพาะมูลฐานนั้น ๆ ไป ไม่จำเป็นต้องมีการกระทำความผิดมูลฐานอื่นมาประกอบหรือมาสนับสนุนการอีก

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น แม้ผลของคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๕๒๑๓/๒๕๖๖ จะมีผลเป็นการตีความกฎหมายตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในรายคตินั้น ๆ ซึ่งในทางกฎหมายย่อมมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีนั้น ๆ มิได้มีผลผูกพันไปถึงการรับฟังข้อเท็จจริงและรับฟังพยานหลักฐานในการพิจารณาในรายคดีอื่น ๆ ก็ตาม อีกทั้งในการพิพากษาคดีส่วนแบ่งในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ก็ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดให้ศาลแบ่งจำต้องถือตามข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ปรากฏตามคำพิพากษาคดีแบ่งในคดีอื่นก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า มีความจำเป็นและเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่คณะกรรมการธุรกรรมจะต้องมีแนวทางในการพิจารณาสำนวนคดีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบได้มีการเสนอเรื่องเพื่อพิจารณาในความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วย

ศุลกากร ตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ในประเด็นดังนี้

๑. แนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องหรือสำนวนคดีจากกรมศุลกากร ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๔๔ กรณีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อหาดำเนินคดีกับบุคคลในความผิดมูลฐาน ตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒

๑.๑ กรณีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อหาดำเนินคดีกับบุคคลที่ไม่ใช่สัญชาติไทย

๑.๒ กรณีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อหาดำเนินคดีกับบุคคลสัญชาติไทย

๒. เมื่อปรากฏผลจากการสืบสวน สอบสวน และการรวบรวมพยานหลักฐาน พบว่าผู้กระทำความผิด มีข้อมูลหรือประวัติการกระทำความผิดในทางอาญาอันเป็นความผิดมูลฐานอื่นเกิดขึ้น นอกเหนือจากความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังนั้น เพื่อให้สามารถพิจารณาดำเนินการในประเด็นเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศ ซึ่งเป็นของตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรดังกล่าวได้ และเพื่อให้การเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการธุรกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง และครบถ้วนทุกประเด็น จึงควรกำหนดแนวทางในการตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และกำหนดแนวทางในการพิจารณาและมีความเห็นในประเด็นเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศดังกล่าว

๓. เมื่อปรากฏผลจากการสืบสวน สอบสวน และการรวบรวมพยานหลักฐานตามข้อ ๒. ไม่พบว่าผู้กระทำความผิดมีข้อมูลหรือประวัติการกระทำความผิดในทางอาญา อันเป็นความผิดมูลฐานอื่นเกิดขึ้น นอกเหนือจากความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังนั้น เพื่อให้สามารถพิจารณาดำเนินการในประเด็นเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศ ซึ่งเป็นของตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรดังกล่าวได้ และเพื่อให้การเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการธุรกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง และครบถ้วน ดังนั้น จึงควรกำหนดแนวทางในการพิจารณาและมีความเห็นในประเด็นเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศดังกล่าว

จากประเด็นปัญหาตามที่ได้กล่าวข้างต้น จึงควรกำหนดแนวทางในการพิจารณาของคณะกรรมการธุรกรรม เกี่ยวกับสำนวนคดีที่ได้มีการเสนอเรื่องเพื่อพิจารณาในความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

๒. การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ และหลักนิติธรรม

๒.๑ หลักการและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีเจตนารมณ์ที่มุ่งประสงค์ตักเตือนการประกอบอาชญากรรม จึงกำหนดมาตรการทางอาญาที่ดำเนินคดีต่อบุคคลและมาตรการทางแพ่งที่ดำเนินคดีต่อทรัพย์สิน ทั้งนี้ มาตรการที่ดำเนินคดีต่อทรัพย์สินนั้น มีเหตุผลมาจากการหลักของการคุ้มครองประโยชน์ของสังคมหรือประโยชน์สาธารณะ หลักการติดตามและเรียกคืนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดของรัฐ โดยจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินและให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน อันเป็นการดำเนินการคนละส่วนกับการดำเนินคดีในทางอาญาต่อบุคคล นอกจากนี้ มาตรการนี้กำหนดภาระในการพิสูจน์ ให้เจ้าของทรัพย์สินมาแสดงตัวและพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนมิได้เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยมีทสันนิษฐานการกระทำความผิดในระดับ “เหตุอันควรสงสัย” เท่านั้น

จึงสามารถดำเนินคดีจากทรัพย์สินที่สงสัยได้โดยไม่ต้องจับตัวคนร้ายเพื่อนำมาฟ้องร้องคดีเสียก่อน พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ไม่ได้มุ่งลงโทษผู้ที่มีทรัพย์สินรั่วราย ผิดปกติ แต่มุ่งที่จะนำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซึ่งบุคคลใดมิได้นำมาคืนผู้มีสิทธิที่แท้จริง หรือตกคืนให้แก่แผ่นดินเพื่อประโยชน์สาธารณะต่อไป เป็นการเอาทรัพย์สินจากผู้ไม่มีสิทธิถือครองไว้คืน ตามหลักกรรมสิทธิ์ในทางแพ่ง จึงไม่เกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาแต่อย่างใด บทบัญญัติที่ให้ศาล สั่งให้ทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบตกเป็นของแผ่นดิน เป็นเพียงวิธีการที่จะป้องกันและปราบปราม โดยตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมเท่านั้น มิใช่เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา

การริบทรัพย์สินในทางแพ่ง เป็นมาตรการที่จะโจมตีตัวทรัพย์สิน เพราะตามกฎหมายอาญา ทรัพย์สิน ที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดก็ตี ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดก็ตี ต้องริบตามกฎหมาย อาญา แต่กระบวนการที่จะไปสู่การริบทรัพย์สิน ถ้าดำเนินไปตามกฎหมายอาญา ปกติจะมีขั้นตอนมาก ส่งผลให้ไม่สามารถที่จะทำให้มาตรการริบทรัพย์สินประสบผลสำเร็จ ดังนั้น กฎหมายหลายประเทศ ได้กำหนดหลักการดำเนินการริบทรัพย์สินในทางแพ่งไว้ โดยแทนที่จะต้องไปจับกุมฟ้องร้องตัวผู้ต้องหา ก่อนถึงจะดำเนินการริบทรัพย์สินได้ ก็ไม่จำเป็นต้องรอให้จับกุมดำเนินคดีก่อนก็สามารถดำเนินการกับ ทรัพย์สินได้เลย โดยเมื่อปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องการกระทำ ความผิด ก็จะส่งเรื่องให้พนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็จะยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งเพื่อขอให้ทรัพย์สิน ตกเป็นของแผ่นดินต่อไป

กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เป็นกฎหมายพิเศษที่มีเจตนารมณ์ เพื่อเข้าไปดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด (Proceeds of crime) ในความผิดมูลฐาน มาตรา ๓ นอกจากนี้เป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญา และมีมาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture Measure) ในมาตรา ๕ แล้ว ยังได้นำมาตรการยึดทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture Measure) มาใช้บังคับเพื่อดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานอีกด้วย

๒.๑.๑ ความผิดมูลฐาน (Predicate Offences)

คำว่า “ความผิดมูลฐาน” ตรงกับคำภาษาอังกฤษที่เรียกว่า Predicate Offences หรือเรียก อีกอย่างหนึ่งว่า the Underlined Offences มีคำจำกัดความหรือความหมายว่าอย่างไรนั้น ในกฎหมาย ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่ออกโดยองค์การสหประชาชาติเพื่อเป็นรูปแบบให้แต่ละ ประเทศนำไปบัญญัติกฎหมายภายในซึ่งเรียกว่า UN MODEL LAW มิได้กำหนดนิยามหรือความหมายไว้ (ชัยนันท์ แสงปุตตะ, ๒๕๔๑ : ๕) แต่จากการศึกษากฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งของประเทศไทย ได้มีการให้ความหมายหรือคำจำกัดความของความผิดมูลฐาน ไว้ว่า ความผิดมูลฐาน หมายถึง ฐานความผิดทางอาญาที่รัฐได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยกำหนดมาตรการลงโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ฟอกเงินหรือทรัพย์สิน ที่ได้มาจากการกระทำความผิดทางอาญาตามฐานความผิดที่กำหนดไว้โดยมีการกำหนดมาตรการในการ ลงโทษทางอาญากับผู้ที่ฟอกเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐาน หรือจากการ สนับสนุน ช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐาน

๒.๑.๒ หลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดมูลฐาน

๒.๑.๒.๑ ความผิดที่มีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม

องค์กรอาชญากรรม เป็นกลุ่มอาชญากรที่รวมตัวกันโดยมีโครงสร้างสลับซับซ้อนและมีวิธีการ ดำเนินงานซึ่งปกปิดเป็นความลับ รวมถึงมีการติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่มองค์กรอาชญากรรมด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชญากรรม เป็นผลให้การประกอบอาชญากรรมหรือการกระทำความผิด

ต่าง ๆ นั้น ยากที่จะป้องกันและปราบปรามตลอดจนการดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาทั่วไปไม่สามารถเอาผิดกับผู้บงการหรือควบคุมองค์กรอาชญากรรมที่เป็นอาชญากรสำคัญได้ สามารถเอาผิดได้แต่เพียงสมาชิก ผู้ถูกจับกุมในการกระทำความผิดเท่านั้นและองค์กรอาชญากรรมก็ยังมีเครือข่ายและสมาชิกที่แข็งแกร่งอยู่เสมอ

องค์กรอาชญากรรมมีลักษณะแตกต่างจากอาชญากรรมปกติดังกล่าวข้างต้นคือ องค์กรอาชญากรรมนั้น จะมีผู้กระทำความผิดหรือร่วมคบคิดกันกระทำความผิดหลายคน แต่ละคนมีการแบ่งแยกหน้าที่กันรับผิดชอบ มีระบบการติดต่อสื่อสารที่ปกปิด และมีขั้นตอนความรู้ในข้อมูลที่สำคัญ (Need to Know) และมีระบบควบคุมอย่างเคร่งครัดที่ทุกคนต้องถือปฏิบัติอย่างจริงจัง ในการกระทำความผิดผู้บงการหรือตัวการใหญ่จะอยู่เบื้องหลัง อาจเข้าร่วมเพียงขั้นตอนการคิด การวางแผน หรืออาจมอบหมายให้ระดับรองลงไปเป็นผู้คิดหรือวางแผนแทนโดยผู้บงการจะคอยควบคุมอยู่เบื้องบน ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่จะเป็นลูกน้องในลำดับล่าง (Level street) ผู้กระทำความผิดจริง ๆ กับผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์แท้จริงจากการกระทำความผิดเป็นคนละคนกัน (ศิริรักษ์ จรุงโรจน์ ณ อยุธยา, ๒๕๔๗ : ๑๒-๑๓)

องค์กรอาชญากรรมส่วนใหญ่มักจะประกอบกิจการในหลายรูปแบบปะปนกับอาชญากรรมประเภทอื่น ไม่ว่าจะเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อาชญากรรมทางการเมืององค์กรอาชญากรรมในปัจจุบันมีการแผ่ขยายมากขึ้น ทั้งในประเทศและในต่างประเทศจนกลายเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติประกอบธุรกิจ ในทางทุจริตอย่างกว้างขวาง ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน ทรัพย์สินและความมั่นคงของประเทศชาติเป็นอย่างมาก

กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นกฎหมายที่มีมาตรการยึดทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้สกัดกั้นและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมโดยการยึดทรัพย์สินทำให้องค์กรอาชญากรรมไม่สามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้เนื่องจากไม่มีทรัพย์สินเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงาน ประกอบกับการที่ไม่มีกฎหมายอื่นใดที่จะบังคับใช้กับองค์กรอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้องค์กรอาชญากรรม เป็นปัญหาร้ายแรงของประเทศ ดังนั้น การกำหนดความผิดมูลฐานจึงมุ่งที่จะกำหนดความผิดที่มีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม

๒.๑.๒.๒ ความผิดโดยที่ลักษณะของการประกอบอาชญากรรมทำให้ได้รับผลตอบแทนสูง

ปัจจุบันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมส่วนใหญ่มักเป็นอาชญากรรมที่มุ่งให้เกิดผลตอบแทนเป็นเงินได้จำนวนมากมหาศาล เช่น การค้ายาเสพติดและอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น เงินได้เหล่านี้มิได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระแสการหมุนเวียนทางการเงิน วงการธุรกิจ หรือระบบเศรษฐกิจของประเทศแต่อย่างใด เพราะเงินเหล่านี้เข้ามาและออกไปเร็ว ไม่มีการนำมาลงทุนในกิจการใดอย่างจริงจังและยังก่อให้เกิดอุปสรรคอย่างยิ่งในการบังคับใช้กฎหมาย เพราะส่วนหนึ่งของเงินจำนวนมากถูกนำไปใช้เพื่อสร้างอำนาจและอิทธิพลให้แก่ผู้กระทำความผิดและพวกพ้องโดยการเข้าไปครอบงำเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนจนมีการใช้วิธีการเมืองเป็นช่องทางแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ เมื่ออำนาจและอิทธิพลมีมากเพียงใดโอกาสในการแสวงหาเงินได้มหาศาลก็มีมากเพียงนั้น เงินได้จำนวนมากเหล่านี้มีผลต่อภารกิจของขบวนการอาชญากรรมหรือองค์กรอาชญากรรมอย่างยิ่ง เพราะกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะอยู่รวมกันโดยหวังผลประโยชน์และผลประโยชน์ดังกล่าวก็มักจะมาจากการประกอบธุรกิจผิดกฎหมาย นอกจากนี้เงินได้ส่วนหนึ่งจะถูกนำไปใช้เป็นตัวหนุนในการประกอบอาชญากรรมขึ้นใหม่ ซึ่งทำให้เกิดวัฏจักรของการประกอบอาชญากรรมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

๒.๑.๒.๓ ความผิดที่เป็นการกระทำที่สลับซับซ้อน ยากแก่การปราบปราม

การประกอบอาชญากรรมในปัจจุบัน ได้พัฒนารูปแบบให้ซับซ้อนยิ่งขึ้นการตรวจสอบการกระทำ ความผิดก็ทำได้ยากตามไปด้วย อีกทั้งยังมีการรวมตัวกันระหว่างอาชญากรเพื่อร่วมกันประกอบ อาชญากรรมในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรม ซึ่งทำให้การปราบปรามยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีอีก สาเหตุหนึ่งที่ทำให้การประกอบอาชญากรรมดังกล่าวยากแก่การปราบปรามก็คือ การที่ยังไม่มีกฎหมายใดที่ จะนำมาบังคับใช้เพื่อปราบปรามการกระทำ ความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือมีความผิดเฉพาะของ กฎหมายประเภทนั้นแล้ว แต่กฎหมายนั้นยังไม่สามารถปราบปรามการกระทำ ความผิดได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ด้วยเหตุที่ว่ากฎหมายอาจจะล้าหลังไม่ทันสมัย ไม่สามารถปรับใช้กับลักษณะการกระทำ ความผิดในปัจจุบันได้ หรือสามารถบังคับใช้ได้แต่ไม่มีประสิทธิภาพที่จะทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัว หรือเกิดความหลบจำซึ่งสาเหตุอาจเป็นเพราะบทลงโทษที่เบาเกินไปหรือไม่เหมาะสมนั่นเอง

๒.๑.๒.๔ ความผิดที่มีลักษณะเป็นภัยต่อความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ คือ อาชญากรรมที่สร้างความเสียหายมากกว่าอาชญากรรมธรรมดา จนกล่าวได้ว่าไม่มีอาชญากรรมประเภทใดที่จะสามารถสร้างความเสียหายได้มากเท่าอาชญากรรมทาง เศรษฐกิจ ทำให้ระบบเศรษฐกิจทั้งระบบต้องกระทบกระเทือน เช่น คดีแชร์ Forex 3d คดีปั่นหุ้น เป็นต้น นอกจากนี้ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจยังทำลายความไว้วางใจและภาพลักษณ์ในทางธุรกิจของประเทศอีก ด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดให้ ความผิดที่มีลักษณะทำลายความมั่นคงของรัฐในทางเศรษฐกิจ เป็น ความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เนื่องจากผลกระทบและความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมประเภทนี้มีมูลค่ามากมายมหาศาล จำเป็นต้องหามาตรการในการจัดการ ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งกฎหมายฟอกเงินสามารถบังคับใช้กับการกระทำ ความผิดในลักษณะเช่นนี้ได้ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมีมาตรการยึดทรัพย์สินที่มีประสิทธิภาพ

๒.๑.๓ ความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

กล่าวโดยสรุป “ความผิดมูลฐาน” คือ ความผิดอาญาที่เป็นมูลเหตุ เป็นที่มาหรือเป็นฐานก่อให้เกิด หรือให้ได้มาซึ่งเงิน หรือทรัพย์สินจากการกระทำ ความผิด การกำหนดให้มีความผิดมูลฐานขึ้น ก็เพื่อทำให้เกิดความชัดเจนในการนำมาตรการยึดหรืออายัดทรัพย์สินไปใช้กับเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำ ความผิดว่า จะต้องดำเนินการกับเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ ความผิดอาญา ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้บัญญัติ “ความผิดมูลฐาน” ไว้ในมาตรา ๓ มีทั้งสิ้น ๒๑ ประเภท และได้มีการบัญญัติการกระทำที่เป็น ความผิดมูลฐานไว้ในกฎหมายอื่น อีก ๗ ประเภทความผิด ดังนั้น ความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน จึงมีทั้งสิ้น ๒๘ มูลฐานความผิด ได้แก่

๑. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือ กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

๒. ความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การค้ามนุษย์ หรือความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในความผิดเกี่ยวกับเพศ เฉพาะที่เกี่ยวกับการ เป็นธุระจัดหา ล่อไป พาไป หรือรับไว้เพื่อการอนาจารซึ่งชายหรือหญิง เพื่อสนองความใคร่ของ ผู้อื่นหรือความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์เฉพาะที่เกี่ยวกับการกระทำเพื่อหากำไรหรือเพื่ออนาจาร หรือ โดยทุจริต ชื่อ จำหน่าย หรือรับตัวเด็กหรือผู้เยาว์ซึ่งถูกพรากนั้น หรือความผิดตามกฎหมาย ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีเฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือ ชักพาไปเพื่อให้บุคคลนั้นกระทำการค้าประเวณีหรือที่เกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการการค้าประเวณี

ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณีหรือสถานการค้าประเวณีหรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

๓. ความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญาหรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน

๔. ความผิดเกี่ยวกับการชักยอกหรือฉ้อโกงหรือประทุษร้ายต่อทรัพย์สินหรือกระทำโดยทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน หรือกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งกระทำโดยกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบหรือมีประโยชน์เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของสถาบันการเงินนั้น

๕. ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

๖. ความผิดเกี่ยวกับการกรรโชก หรือรีดเอาทรัพย์สินที่กระทำโดยอ้างอำนาจอั้งยี่หรือช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา

๗. ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

๘. ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

๙. ความผิดเกี่ยวกับการพนันตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน เฉพาะความผิดเกี่ยวกับการเป็นผู้จัดให้มีการเล่นการพนันโดยไม่ได้รับอนุญาตโดยมีวงเงินในการกระทำความผิดรวมกันมีมูลค่าตั้งแต่ห้าล้านบาทขึ้นไป หรือเป็นการจัดให้มีการเล่นการพนันทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์

๑๐. ความผิดเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกอั้งยี่ตามประมวลกฎหมายอาญาหรือการมีส่วนร่วมในองค์การอาชญากรรมที่มีกฎหมายกำหนดเป็นความผิด

๑๑. ความผิดเกี่ยวกับการรับของโจรตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการช่วยจำหน่าย ซื้อ รับจํานำ หรือรับไว้ด้วยประการใดซึ่งทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิด อันมีลักษณะเป็นการค้า

๑๒. ความผิดเกี่ยวกับการปลอมหรือการแปลงเงินตรา ดวงตรา แสตมป์ และตัวตามประมวลกฎหมายอาญาอันมีลักษณะเป็นการค้า

๑๓. ความผิดเกี่ยวกับการค้าตามประมวลกฎหมายอาญาเฉพาะที่เกี่ยวกับการปลอมหรือการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของสินค้าหรือความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอันมีลักษณะเป็นการค้า

๑๔. ความผิดเกี่ยวกับการปลอมเอกสารสิทธิ บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือหนังสือเดินทางตามประมวลกฎหมายอาญาอันมีลักษณะเป็นปกติธุระหรือเพื่อการค้า

๑๕. ความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม โดยการใช้ ยึดถือหรือครอบครองทรัพยากรธรรมชาติหรือกระบวนการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันมีลักษณะเป็นการค้า

๑๖. ความผิดเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อชีวิตหรือร่างกายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา เพื่อให้ได้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สิน

๑๗. ความผิดเกี่ยวกับการหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญาเฉพาะกรณีเพื่อเรียกหรือรับผลประโยชน์หรือเพื่อต่อรองให้ได้รับผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง

๑๘. ความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์ ทรัพย์ โกรโจก รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง หรือยักยอก ตามประมวลกฎหมายอาญาอันมีลักษณะเป็นปกติธุระ

๑๙. ความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นโจรสลัดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นโจรสลัด

๒๐. ความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์ ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ หรือความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หรือความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันไม่เป็นธรรมที่มีผลกระทบต่อราคาการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าหรือเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลภายในตามกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

๒๑. ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน เฉพาะที่เป็นการค้าอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน และวัตถุระเบิด และความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์เฉพาะที่เป็นการค้ายุทธภัณฑ์เพื่อนำไปใช้ในการก่อการร้าย การรบ หรือการสงคราม

๒๒. ความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

๒๓. ความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑

๒๔. ความผิดตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งเรื่องให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจได้

๒๕. ความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑

๒๖. ความผิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. ๒๕๕๙

๒๗. ความผิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางการเงินแก่การแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. ๒๕๕๙

๒๘. ความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖

๒.๑.๔ มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามการฟอกเงิน

มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เป็นการดำเนินคดีต่อตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานโดยตรง ได้แก่ เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดมูลฐานหรือจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐาน และกำหนดให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในการพิจารณาคดีของศาลแพ่งโดยอนุโลม โดยรัฐไม่ต้องพิสูจน์ความผิดทางอาญาของตัวบุคคลแต่รัฐจะต้องพิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐาน โดยรัฐมีภาระเพียงแต่แสดงเหตุอันควรสงสัยให้ศาลเห็น ซึ่งแตกต่างจากหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา ดังนั้น หากศาลเชื่อว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐาน ศาลจะมีคำสั่ง

ให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน โดยที่ศาลอาจจะไม่พิจารณาถึงผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามความผิดมูลฐานนั้น ๆ หรือไม่

สำหรับการดำเนินการและสาระสำคัญของการริบทรัพย์สินทางแพ่งตามกฎหมายนี้ โดยสรุปกล่าวคือ เมื่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ได้รับรายงานธุรกรรมจากสถาบันการเงิน สำนักงานที่ดินหรือผู้ประกอบการวิชาชีพที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือเป็นการรายงานมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย หรือตรวจพบเองและเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าธุรกรรมใดหรือการกระทำใดเกี่ยวข้องหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะเสนอเรื่องให้คณะกรรมการธุรกรรมดำเนินการสั่งยับยั้งการทำธุรกรรมนั้นเพื่อตรวจสอบหรือกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วนเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินอาจมีคำสั่งเองก็ได้ ซึ่งในการตรวจสอบก็จะมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการและภายหลังการตรวจสอบแล้วหากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า อาจมีการโอน จำหน่าย ยักยอก ปกปิดหรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด คณะกรรมการธุรกรรมก็จะมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ไม่เกิน ๙๐ วัน ซึ่งในกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วนเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวไว้ก่อนก็ได้และภายในระยะเวลาการยึดหรืออายัดนี้ หากปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะต้องส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณาเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน โดยในการพิจารณาเพื่อยึดทรัพย์สินของศาลนั้น ก็จะมีการเปิดโอกาสให้เจ้าของหรือผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินมาพิสูจน์การได้ซึ่งทรัพย์สินนั้น หากพิสูจน์ไม่ได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ศาลก็จะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินโดยกระบวนการทั้งหมดกฎหมายกำหนดให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งศาลจะใช้หลักการชั่งน้ำหนักพยานความน่าเชื่อถือของทั้งสองฝ่าย และจะเชื่อฝ่ายที่มีน้ำหนักมากกว่า โดยมีได้ใช้หลักการพิสูจน์โดยปราศจากเหตุสงสัย (Principle of Proof Beyond a Reasonable Doubt) ดังเช่นการริบทรัพย์สินทางอาญาแต่อย่างใด

เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจพิเศษแก่หน่วยงานของรัฐในการดำเนินมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน แต่ในอีกด้านหนึ่งการใช้อำนาจดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพหรือประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนได้ ดังเช่น กรณีการใช้อำนาจของคณะกรรมการธุรกรรมในการมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือการออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของบุคคลไว้ชั่วคราว ซึ่งเป็นคำสั่งที่กระทบต่อสิทธิของบุคคลในทางทรัพย์สินโดยตรง อันมีผลบังคับให้บุคคลต้องถูกตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือต้องถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราว ดังนั้น ในการดำเนินพิจารณาจึงมีมติมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือการออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของบุคคลไว้ชั่วคราว หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ดังกล่าวจึงต้องใช้อำนาจและกระทำด้วยความรอบคอบเป็นอย่างยิ่ง โดยต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมายและต้องใช้อำนาจภายในขอบอำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าการบังคับใช้กฎหมายเช่นว่านั้นจะเป็นไปด้วยความเป็นธรรม ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติรับรองหลักนิติธรรมไว้ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือการออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับ

การกระทำความผิดของบุคคลไว้ชั่วคราว เป็นไปด้วยความเป็นธรรมนั้น สิทธิขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญ และกฎหมายบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้และได้รับความเป็นธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่มีอคติ ส่งผลทำให้สังคมและประชาชนได้รับการปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกันในเรื่องเดียวกัน

สังคมที่สงบสุขเป็นสังคมในอุดมคติอันเป็นที่พึงปรารถนาของมนุษย์ทุกคน จึงมีการพยายามแสวงหาและสร้างหลักการต่างๆ เพื่อนำสู่สังคมในอุดมคตินั้น และสิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดของการบริหารประเทศในระบอบประชาธิปไตย คือ การบริหารประเทศโดยยึดกฎหมายเป็นสำคัญ เพราะกฎหมายจะมีคุณค่าและมีประโยชน์ก็แต่เฉพาะในรัฐที่มีการปกครองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตยและเคารพหลักนิติรัฐ นิติธรรม เนื่องจากรัฐในรูปแบบดังกล่าวจะยึดถือว่า “อำนาจสูงสุดในการปกครองอยู่ที่ประชาชน” โดยประชาชนจะได้รับหลักประกันสิทธิเสรีภาพว่า รัฐบาลจะไม่ล่วงล้ำหรือกระทำการใดๆ อันเป็นการรบกวนสิทธิเสรีภาพ อีกทั้งประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคและได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันตามหลักนิติรัฐนิติธรรม (มานิตย์ จุมปา, ๒๕๕๓ : ๒๑)

๒.๒ หลักนิติธรรม

๒.๒.๑ ความหมายของหลักนิติธรรม

๒.๒.๑.๑ ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒ ให้คำแปลของคำว่า “นิติธรรม” ไว้เพียงว่า “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย” อย่างไรก็ตาม พจนานุกรมให้คำแปลไว้เพียงเท่านั้น มิได้ให้คำอธิบายความหมายแต่อย่างใด จึงยังไม่กระจ่างชัดว่าหลักนิติธรรมคืออะไร หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย การปฏิบัติอย่างไรจึงจะถือได้ว่าถูกต้องและเป็นไปตามหลักนิติธรรม

ในปัจจุบันวงการนักกฎหมายไทยได้มีความพยายามในการให้ความหมายของคำว่า “หลักนิติธรรม” กันอย่างกว้างขวาง แต่ความหมายดังกล่าวก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับและยุติได้ เนื่องจากหลักนิติธรรมเป็นแนวความคิดที่เป็นนามธรรมและมีความพลวัตตลอดเวลา จากการศึกษาพบว่ามีให้ความหมายของหลักนิติธรรมไว้หลากหลาย ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักนิติธรรมในความหมายของนักวิชาการและหลักนิติธรรมในความหมายของภาครัฐ ดังนี้

๒.๒.๑.๒ หลักนิติธรรมในความหมายของนักวิชาการ

อาจารย์ธานีกร กรีวิเชียร ได้อธิบาย the rule of law ซึ่งท่านแปลว่า “นิติธรรมวินัย” ว่าหมายถึง “หลักการแห่งกฎหมายที่เทิดทูนศักดิ์แห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิและเสรีภาพแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตระราชย์ หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะรัฐกับเอกชนหรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลสถิตยุติธรรมเท่านั้นที่มีอำนาจอิสระและเด็ดขาดในการตัดสินข้อพิพาทนั้นตามกฎหมาย ของบ้านเมือง” โดยท่านเห็นด้วยว่า คำว่า นิติธรรมวินัย ในปัจจุบันมีความหมายกว้างกว่าในระบบ กฎหมายอังกฤษสมัยดั้งเดิม อาจารย์ธานีกร กรีวิเชียร ยังได้สรุปสาระสำคัญของหลักนิติธรรมว่าอย่างน้อยควร ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังนี้

- (๑) ศาลจะพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทระหว่างบุคคลซึ่งมีผลประโยชน์ขัดกัน
- (๒) ผู้พิพากษาซึ่งมีความเป็นอิสระ ปราศจากอคติและเป็นผู้มีความสามารถ
- (๓) หลักการนั่งพิจารณาคดีและตัดสินข้อพิพาท ภายในระยะเวลาอันสมควร
- (๔) วิธีการที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา
- (๕) วิธีพิจารณาคดีของศาลที่เที่ยงธรรมและมีเหตุผล

(๖) กฎหมายที่ศาลใช้วินิจฉัยต้องมีความแน่นอน ชัดเจน มีความพอดีและเป็นธรรม (ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ๒๕๕๓ : ๑-๒)

๒.๒.๑.๓ หลักนิติธรรมในความหมายของภาครัฐ

คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติและคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม ในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรม ไว้สรุปได้ดังนี้

หลักนิติธรรม หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่มีกฎหมาย กระบวนการ ยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ชัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรม” โดยอาจจำแนกได้เป็น ๒ ประการ คือ (๑) หลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบ และ (๒) หลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติและคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรมในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๗ : ๑-๑๖)

ก. หลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบ

หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ชัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม โดยหลักนิติธรรมหรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายนี้จะถูกล่วงละเมิดมิได้ หากกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ ฝ่าฝืน ชัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรมย่อมไม่มีผลใช้บังคับ” สาระสำคัญของหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัด ได้แก่

๑. หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ

หมายถึง ผู้พิพากษาและตุลาการต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีภายใต้หลักกฎหมายความเป็นอิสระเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้พิพากษาและตุลาการสามารถดำรงตนด้วยความเป็นกลางในการดำเนินกระบวนการและวินิจฉัยคดีต่าง ๆ โดยปราศจากอคติไม่เอนเอียง ๆ เข้าข้างฝ่ายใด โดยเที่ยงธรรม ตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายความเป็นอิสระอันเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลางนั้น อาจพิจารณาได้ว่ามีอยู่ ๒ รูปแบบ กล่าวคือรูปแบบที่หนึ่ง ความเป็นอิสระและความเป็นกลางจากภายนอก คือ ผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องไม่อยู่ภายใต้อาณัติการสั่งการและแทรกแซงได้จากผู้อื่น และรูปแบบที่สอง ความเป็นอิสระและความเป็นกลางจากภายใน คือ ผู้พิพากษาและตุลาการต้องพิจารณา พิพากษาคดีและตัดสินคดีโดย ปราศจากอคติทั้งปวง

๒. กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป

กล่าวคือ กฎหมายต้องมุ่งหมายให้ใช้บังคับ โดยเสมอภาคกัน ไม่สามารถใช้บังคับกับเฉพาะคนบางคนหรือกรณีบางกรณีโดยเฉพาะเจาะจงได้ เพราะกฎหมายจะต้องเป็นการวางกฎเกณฑ์กติกาสำหรับสังคมโดยทั่วไป จึงจำเป็นต้องให้กฎหมายใช้บังคับเป็นการทั่วไป อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะบัญญัติมาเพื่อใช้บังคับกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง ก็สามารถใช้บังคับได้ หากใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับคนกลุ่มนั้น ๆ หรือ องค์กรวิชาชีพนั้น ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมือง กฎหมายเกี่ยวกับ องค์กรวิชาชีพ กฎหมายจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ หรือกฎหมายจัดตั้ง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น หลักในข้อนี้มีไว้เพื่อป้องกัน มิให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจออกกฎหมายมุ่งหมายกลั่นแกล้งหรือลงโทษบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง อันจะทำให้กฎหมายกลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจในการจัดการกับผู้ที่เป็นปฏิปักษ์กับตน โดยเหตุนี้การตั้งศาลพิเศษ หน่วยงานพิเศษ หรือองค์กรเฉพาะกิจมาเพื่อพิจารณาความผิดของบุคคลใด

บุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงเพื่อกลับแกว่งหรือลงโทษย่อมไม่สามารถกระทำได้

๓. กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ

กฎหมายไม่ว่าจะเป็น กฎหมายลำดับชั้นใด จะต้องมีการประกาศใช้เป็นการทั่วไป เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบก่อนที่จะมีผลใช้บังคับ ความมีผลใช้บังคับของกฎหมายอาจมีผลทันทีที่ประกาศใช้หรืออาจจะให้มีผลใช้บังคับ เมื่อระยะเวลาหนึ่งผ่านไปก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนรับทราบและสามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง การประกาศใช้กฎหมายนั้นอาจไม่จำเป็นต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาเสมอไปขึ้นอยู่กับลำดับชั้นของกฎหมายแต่ละชนิดแต่ละประเภท แต่ต้องมีการประกาศใช้เป็นการทั่วไปเพื่อให้ ประชาชนที่จะต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายทราบหากไม่มีการประกาศให้ประชาชนทราบกฎหมายนั้นย่อมไม่มีผลใช้บังคับ

๔. กฎหมายอาญาต้องไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ

กฎหมายอาญาต้อง ไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ หมายความว่า หากในขณะกระทำการใด ๆ ไม่มีกฎหมายบัญญัติ ให้การกระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญา กฎหมายอาญาที่บัญญัติในภายหลังจะกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและลงโทษมิได้ นอกจากนี้ หากการกระทำใดมีกฎหมายอาญาบัญญัติความผิดและโทษอยู่แล้วในขณะกระทำความผิด กฎหมายอาญาที่บัญญัติในภายหลังจะกำหนดให้การกระทำ ดังกล่าวเป็นความผิดและให้บุคคลต้องรับโทษที่หนักขึ้นมิได้ การบัญญัติกฎหมายอาญาใช้ย้อนหลังแก่การกระทำที่เกิดขึ้นมาแล้วย่อมเท่ากับกฎหมายมุ่งจะให้บุคคลได้รับโทษก่อนที่จะมีกฎหมายประชาชนยอมไม่ทราบหรือไม่ตระหนักว่าการกระทำของตนเองจะได้รับโทษทางอาญาซึ่งรุนแรง กว่าโทษอื่น ๆ กฎหมายดังกล่าวจึงกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินกว่าสังคมจะยอมรับได้ และกฎหมายจะกลายเป็นเครื่องมือให้ผู้มีอำนาจที่ฉ้อฉลใช้อำนาจออกกฎหมายกลับแกว่งลงโทษบุคคลอื่นจึงไม่ถูกต้อง กฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาอันมีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษจึงขัดต่อหลักนิติธรรมย่อมไม่มีผลใช้บังคับ

๕. ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดี

หลักนิติธรรมในข้อนี้ มีขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สุดในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยใน คดีอาญาผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับสิทธิต่าง ๆ ในการต่อสู้คดีของตนอย่างเต็มที่ตามขั้นตอนและกระบวนการ ของกฎหมาย การปิดกั้นมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนำพยานเข้าสืบพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนจะกระทำไม่ได้ หลักการพื้นฐานในข้อนี้ป้องกันมิให้ผู้มีอำนาจรัฐรวบรัดใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในการจับกุม คุมขัง ลงโทษ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยไม่ผ่านกระบวนการต่อสู้คดีในศาลของผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น บทบัญญัติมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๐๒ มาตรา ๒๑ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๙ มาตรา ๒๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้น ที่ให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีตามกระบวนการ ยุติธรรม บทบัญญัติดังกล่าวจึงขัดต่อหลักนิติธรรมย่อมไม่มีผลใช้บังคับ

๖. เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายให้อำนาจ

โดยเป็นไปเพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งแตกต่างไปจากหลักพื้นฐานของกฎหมายเอกชนที่ว่าประชาชนสามารถกระทำการได้ทุกประการ หากกฎหมายไม่ได้กำหนดห้ามมิให้

กระทำไว้ ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจหรือใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดจะทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเสียหาย การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าวกระทำได้ และหากมีการฝ่าฝืนกระทำไป การกระทำดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย

๗. กฎหมายจะยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ได้

ภายใต้บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความพยายามของผู้มีอำนาจที่ฉ้อฉลในการใช้กฎหมาย เป็นเครื่องมือเพื่อกระทำการใด ๆ อันไม่ถูกต้องไม่ชอบธรรม ย่อมผันแปรเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย หลักนิติธรรมจึงต้องมีพลวัตพัฒนาให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สำหรับการออกกฎหมายที่บัญญัติให้อภัยโทษหรือนิรโทษกรรมแก่การกระทำความผิดใด ๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต อาจกระทำได้หากการให้อภัยโทษหรือการนิรโทษกรรมนั้นจะนำไปสู่ความสงบสุขของบ้านเมืองนำไปสู่ความรัก ความสามัคคีของประชาชนในชาติ อันเป็นการสอดคล้องกับหลักเมตตาธรรมและหลักสามัคคีธรรม อย่างไรก็ตาม การบัญญัติกฎหมายไว้เป็นการล่วงหน้ากำหนดให้การกระทำใด ๆ ที่ยังมีได้เกิดขึ้น ให้ถือว่าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดหรือเป็นความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษจะไม่สามารถกระทำได้เพราะจะทำให้การกระทำที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตดังกล่าวไม่ได้รับ การตรวจสอบตามกฎหมายในขณะนั้น เท่ากับกฎหมายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจที่จะกระทำการอย่างใดก็ได้ ตามอำเภอใจของตน กฎหมายดังกล่าวจึงขัดต่อหลักนิติธรรมย่อมไม่มีผลใช้บังคับ

๘. หลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง

หมายถึง ลักษณะที่ดีของกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ ที่อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อุดมคติของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายกระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ จะไม่มีลักษณะสาระสำคัญครบถ้วนของการเป็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ดีหรือขาดตกบกพร่องไปบ้างก็ตาม กฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ ยังใช้บังคับได้อยู่ตราบทเท่าที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัด สาระสำคัญของหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง ได้แก่

๑. กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน

หมายความว่า การบัญญัติกฎหมาย เป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องใช้ถ้อยคำในลักษณะที่ชัดเจน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายนั้น หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่คลุมเครือไม่ชัดเจนโดยไม่จำเป็นเพราะจะทำให้สามารถตีความไปได้หลายนัย ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาได้แย้ง โต้เถียงต่อไปในการใช้การตีความกฎหมาย อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่ากฎหมายจะต้องบัญญัติออกมาโดยไม่ให้มีการตีความเสมอไป ในบางกรณีการบัญญัติกฎหมายอาจจำเป็นต้องใช้ถ้อยคำกว้าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการใช้การตีความในอนาคต เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามกาลสมัยก็ได้ อาทิ การที่กฎหมายใช้ถ้อยคำทำนองที่ว่า “ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

๒. กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกันเอง

หมายความว่า การบัญญัติกฎหมาย เป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องใช้ถ้อยคำที่มีความหมายและเนื้อหาสอดคล้องต่อกันทั้งฉบับมิใช่กฎหมายมาตราหนึ่งขัดหรือแย้งกันเองกับอีกมาตรา เราหนึ่งพั้งที่ไม่ได้เป็นข้อยกเว้นหรือข้อยกเว้น ในตอนต้นบัญญัติไว้อย่างหนึ่ง แต่ในตอนท้ายกลับบัญญัติไว้เป็นอย่างหนึ่ง ตรงกันข้ามกันหรือไม่สอดคล้องกัน เช่นนี้ ย่อมทำให้เกิดความสับสนและก่อให้เกิดปัญหาการใช้การตีความกฎหมายได้

๓. กฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผล

หมายความว่า กฎหมายที่บัญญัติขึ้นนั้นจะต้องมีเหตุผลและมีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายฉบับนั้น หากการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้บังคับกับประชาชน แต่ไม่สามารถอธิบายถึงเหตุผลอันยอมรับได้ และความจำเป็นของการมีกฎหมายนั้น ๆ ได้ จะทำให้กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ขาดน้ำหนักปราศจากความน่าเชื่อถือ ความไม่มีเหตุผลจะทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากไม่เข้าใจไม่เห็นความสำคัญของกฎหมายฉบับนั้น และอาจไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวได้

๔. กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม

หมายความว่า เป้าหมายของการมีกฎหมายใน ท้ายที่สุด คือ ความเป็นธรรม ซึ่งความเป็นธรรมดังกล่าวย่อมไม่สามารถพิจารณาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ หากแต่ต้องเป็นความเป็นธรรมของสังคมโดยภาพรวม ดังนั้น หากกฎหมายซึ่งเป็นเพียงวิธีการก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมบัญญัติโดยไม่ได้มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นธรรมแล้วย่อมเป็นกฎหมายที่ไม่ดี

๕. กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือ สิทธิขั้นพื้นฐาน หมายความว่ากฎหมายที่ดีจะต้องสอดคล้องและสนับสนุนหลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือ สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ ดิดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด ไม่สมควรที่รัฐหรือผู้มีอำนาจออกกฎหมายจะพรากสิทธิดังกล่าว ไปจากผู้นั้น เช่น สิทธิในการรวมกลุ่ม สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการติดต่อสื่อสาร สิทธิผู้พิการ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิทธิบางประการหากมีความจำเป็นในบางสถานการณ์ บางพื้นที่รัฐสามารถบัญญัติกฎหมายมาจำกัดสิทธิบางประการได้เท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่เหตุ เช่น การห้ามผู้ต้องขังในเรือนจำใช้อุปกรณ์สื่อสารเพื่อป้องกันการติดต่อในการค้ายาเสพติด เป็นต้น

๖. กฎหมายที่ดีต้องทันสมัย

หมายความว่า สามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม หมายความว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นมานั้นจะต้องไม่เพียงแต่ สามารถสนองตอบต่อการแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมในสมัยนั้น ๆ ได้ หากแต่ต้องสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมในอนาคตได้ด้วย ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายจึงจำเป็นต้องบัญญัติให้สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

๗. กฎหมายที่ดีต้องบัญญัติตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้

หมายความว่า ในการบัญญัติกฎหมายโดยหลักการจะต้องเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายตามระบอบประชาธิปไตย องค์กรหรือสถาบันอื่นจะบัญญัติกฎหมายได้ก็ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ฝ่ายบริหารสามารถตราพระราชกำหนดได้ภายใต้เงื่อนไขบางประการ แต่ก็ต้องนำเข้ามาพิจารณารับรองโดยฝ่ายนิติบัญญัติอีกครั้งหรือฝ่ายบริหารที่สามารถออกกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ เช่น กฎกระทรวง เป็นต้น เพื่อใช้ในทางบริหารโดย อาศัยอำนาจจากกฎหมายแม่บทที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติ

๘. กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายหรือกระทบต่อสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคล

หมายความว่า กฎหมายจะต้องไม่บัญญัติให้เป็นผลร้ายหรือมีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคลกับการกระทำของบุคคลที่เกิดขึ้นไปแล้ว และในขณะนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นผลร้าย

หรือผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคลไว้สำหรับการกระทำดังกล่าว เพราะหากให้กฎหมายมีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายแล้วจะทำให้บุคคลต่าง ๆ ในสังคมไม่สามารถเชื่อถือและไว้วางใจได้ว่าสิ่งที่ตนเองได้กระทำไปในปัจจุบันซึ่งชอบด้วยกฎหมายกลายเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในอนาคต เช่น การเพิกถอน สัญชาติย้อนหลัง การเพิกถอน สิทธิเลือกตั้งย้อนหลัง เป็นต้น

๙. กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด

หมายความว่า บทลงโทษที่จำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ละเมิดกฎหมายจะได้รับจะต้องได้สัดส่วนหรือมีความ สมเหตุสมผลกับความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำ กล่าวคือ หากเป็นความผิดที่ร้ายแรงบทลงโทษที่ได้รับจะต้องรุนแรง แต่หากเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงมากบทลงโทษก็ต้องลดหลั่นลงไป การกำหนดสัดส่วนบทลงโทษให้สัมพันธ์กับความผิดนั้นจะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพด้วย

๑๐. กฎหมายที่ดีต้องมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และเคารพกฎหมาย

หมายความว่า บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนั้น ๆ สามารถควบคุมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายฉบับนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ต่อเนื่องโดยไม่เลือกปฏิบัติเพื่อให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ประชาชน เช่น การกำหนดให้มีการเรียนการสอนและให้ความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมในหลักสูตรการศึกษาในแต่ละระดับชั้น เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ด้านกฎหมาย ตระหนัก และเห็นความสำคัญของกฎหมายและหลักนิติธรรมอันจะนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑๑. กระบวนการนิติบัญญัติต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้

หมายความว่า กฎหมายเป็นสิ่งที่ใช้บังคับกับประชาชน ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงต้องมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการนิติบัญญัติได้ในทุกขั้นตอน เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลของทางราชการที่เกี่ยวข้องทำให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและเสริมสร้างกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ความรับผิดชอบตามกฎหมายให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น อีกทั้งเป็นการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติการเปิดเผยอาจกระทำได้โดยการเผยแพร่เนื้อหาสาระและกระบวนการนิติบัญญัติให้ประชาชน ได้ทราบด้วยช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารเผยแพร่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนสามารถทราบถึงเนื้อหาสาระและกรอบเกี่ยวกับกระบวนการนิติบัญญัติ

๑๒. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์

หมายความว่า ในกรณีที่มีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่โดยมีการนำคดีหรือข้อพิพาทขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ในกระบวนการยุติธรรมแล้วและเมื่อมีคำพิพากษา คำวินิจฉัย หรือคำสั่ง กฎหมายควรจะมีบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาคำวินิจฉัยหรือคำสั่งนั้นมีโอกาสได้อุทธรณ์ คำพิพากษา คำ วินิจฉัย หรือคำสั่งนั้น ทั้งนี้ ตามขั้นตอนและกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้

๑๓. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่ ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม

หมายความว่า เมื่อประชาชนมีปัญหาข้อพิพาทที่จำเป็นต้อง ได้รับการแก้ไขเยียวยา โดยกระบวนการยุติธรรมหรือจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลจะต้องให้ประชาชน สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก เช่น สามารถฟ้องคดีต่อศาลที่มีที่ตั้งอยู่ห่างไกล จนเกินสมควรสามารถฟ้องคดีเล็กน้อยด้วยวาจาต่อศาลได้ เป็นต้น กระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินไปอย่างไม่ชักช้า เพราะความ

ยุติธรรมที่ล่าช้าย่อมเท่ากับการปฏิเสธความยุติธรรม เนื่องจากความล่าช้าทำให้เกิดความไม่แน่ชัดในผลของคดีอันจะส่งผลต่อสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมต้องมีน้อยที่สุดและเป็นไปตามกรอบเวลาที่เพียงพอสำหรับทำให้เกิดทั้งความรวดเร็วและรอบคอบในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม ในส่วนของค่าใช้จ่ายจะต้องไม่จำกัดสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะมิฐานะทางเศรษฐกิจเช่นใด เพราะประชาชนย่อมมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหากถูกโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ หรือต้องการจะใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมาย ดังนั้น หากการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายที่สูงเกินสมควรแล้ว ย่อมทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ จึงต้องมีช่องทางให้ เช่น การดำเนินคดีในศาลแรงงานที่ไม่มีค่าฤชาธรรมเนียม การดำเนินคดีผู้บริโภค ที่ผู้บริโภคซึ่งเป็นโจทก์ได้รับยกเว้น ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงหรือการดำเนินคดีโดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในคดีแพ่งที่มีคู่ความร้องขอ ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

๑๔. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

หมายความว่า การยุติข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทอันนำไปสู่คดีความนั้น นอกจากกระบวนการยุติธรรมโดยปกติแล้วควรส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้แก่ประชาชนเพื่อจัดการกับปัญหาและเพิ่มช่องทางในการระงับข้อพิพาทอันจะสร้างความปรองดองให้กับคู่พิพาท ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรภาครัฐที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ลดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ ลดความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เช่น การระงับข้อพิพาททางเลือก การเจรจา การไกล่เกลี่ย การประนอมข้อพิพาท อนุญาโตตุลาการ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ยุติธรรมชุมชน เป็นต้น

๑๕. นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

หมายความว่า นักกฎหมายผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ไม่อยู่ภายใต้อาณัติ การสั่งการ และแทรกแซงได้จากผู้บังคับบัญชาหรือผู้อื่นเพื่อให้สามารถดำรงตนด้วยความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การสั่งคดี การสั่งคำร้องค่าขอต่าง ๆ การออกคำสั่งทางปกครองโดยปราศจากอคติไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๑๖. นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ต้องซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรม

หมายความว่า นักกฎหมายผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีจะต้องบัญญัติกฎหมาย ใช้ ตีความ กฎหมายและบังคับใช้กฎหมายโดยยึดเจตนารมณ์ของกฎหมาย หลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรมด้วย ซึ่งจะเป็นส่วนประกอบอันสำคัญทำให้การบริหารประเทศมีประสิทธิภาพ มีความ เป็นธรรม

๒.๓ หลักนิติธรรมกับการกำหนดแนวทางในการพิจารณาสำนวนคดีของคณะกรรมการตุลาการที่ได้มีการเสนอเพื่อพิจารณาในความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒

คณะกรรมการตุลาการเป็นองค์กรหลักที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการมีมติมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ตามบทบัญญัติในมาตรา ๓๔ (๑) ประกอบมาตรา ๓๘ อันเป็นการให้อำนาจในการ (๑) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกให้สถาบันการเงิน ส่วนราชการ องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ แล้วแต่กรณี ส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาเพื่อให้ถ้อยคำส่งคำชี้แจง

เป็นหนังสือ หรือส่งบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือเพื่อประกอบการพิจารณา (๒) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ มาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือ หรือส่งบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือเพื่อประกอบการพิจารณา (๓) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า มีการชุกซ่อนหรือเก็บรักษาทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน เพื่อตรวจค้นหรือเพื่อประโยชน์ในการติดตาม ตรวจสอบ หรือยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐาน เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าหากเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ ทรัพย์สินหรือพยานหลักฐานดังกล่าวนั้นจะถูกยกย้าย ชุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม

นอกจากอำนาจในการมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดข้างต้นแล้ว ยังมีอำนาจสำคัญอีกประการหนึ่งคือ อำนาจในการมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของบุคคลไว้ชั่วคราว มาตรา ๓๔ (๓) ประกอบมาตรา ๔๘ เพื่อป้องกันการโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด ทรัพย์สินหรือโดยวิธีการใด ๆ ที่จะส่งผลเสียหายต่อการริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดินก่อนที่จะมีการดำเนินกระบวนการทางศาล กล่าวคือ กรณีที่มีการตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดแล้ว หากปรากฏเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดให้คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวมีกำหนดไม่เกินเก้าสิบวัน และเมื่อปรากฏหลักฐานที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด คณะกรรมการธุรกรรมต้องพิจารณามีมติให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณา เพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินตามบทบัญญัติมาตรา ๔๙ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒

ดังนั้น การใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการธุรกรรมในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวดังกล่าว จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งที่มาของการใช้อำนาจของคณะกรรมการธุรกรรมจะต้องมีฐานที่มาจากการใช้อำนาจตามกฎหมายเท่านั้น โดยจะกระทำการใด ๆ ได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจกระทำการนั้นได้เท่านั้น จะกระทำการโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ไม่ได้ ดังนั้น เมื่อผู้ใช้อำนาจรัฐจะกระทำการใด ๆ ได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ก็เท่ากับว่าการกระทำและกระบวนการทั้งหมดเพื่อบรรลุเป้าหมายในการใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายเช่นกัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดของหลักที่ว่า “การกระทำของผู้ใช้อำนาจรัฐต้องชอบด้วยกฎหมาย (principle of legality)” ถือเป็นสาระสำคัญของหลักนิติธรรมด้วย เมื่อกฎหมายเป็นฐานของการใช้อำนาจรัฐ หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ก็จะกระทำการนั้นไม่ได้ ในส่วนของการยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวของคณะกรรมการธุรกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินก็เช่นกัน ในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินก็ต้องอาศัยฐานมาจากออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของบุคคลใดไว้นั้น จึงเป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในเอกสารกฎหมาย

จากประเด็นปัญหาตามที่ได้กล่าวข้างต้น จึงควรกำหนดแนวทางในการพิจารณาของคณะกรรมการธุรกรรม เกี่ยวกับสำนวนคดีที่ได้มีการเสนอเรื่องเพื่อพิจารณาในความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังนี้

๑. แนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องหรือสำนวนคดีจากกรมศุลกากร ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม

การฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๔๔ กรณีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อหาดำเนินคดีกับบุคคลในความผิดมูลฐาน ตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒

๑.๑ กรณีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อหาดำเนินคดีกับบุคคลที่ไม่ใช่สัญชาติไทย

เนื่องจากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ไม่สามารถตรวจสอบประวัติการกระทำ ความผิดในทางอาญาของบุคคลที่เป็นชาวต่างชาติได้ ประกอบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๑๓/๒๕๖๖ ได้วินิจฉัยว่า การนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย โดยไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากร เป็นเรื่องของการกำหนดหน้าที่ให้ต้องปฏิบัติ หากฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติ จึงจะมีความผิดตามกฎหมาย อันเป็นการกระทำความผิดด้วยการงดเว้น เงินตราต่างประเทศ จึงมิใช่ทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดแต่อย่างใด แม้การกระทำจะเป็นความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรด้วยก็ตาม กรณีจึงไม่มีผลเปลี่ยนแปลงทำให้เงินตราต่างประเทศที่ยึดไว้กลายเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรไปได้ ด้วยเหตุดังกล่าว แนวทางในการดำเนินการในกรณีนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องพิจารณาและมีความเห็นว่า เห็นควรไม่ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน เนื่องจากไม่ปรากฏทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้เก็บเรื่องไว้เป็นฐานข้อมูลของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินต่อไป

๑.๒ กรณีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อหาดำเนินคดีกับบุคคลสัญชาติไทย

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๑๓/๒๕๖๖ ที่ได้วินิจฉัยว่า การนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย โดยไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากร เป็นเรื่องของการกำหนดหน้าที่ให้ต้องปฏิบัติ หากฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติ จึงจะมีความผิดตามกฎหมาย อันเป็นการกระทำความผิดด้วยการงดเว้น เงินตราต่างประเทศจึงมิใช่ทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดแต่อย่างใด แม้การกระทำจะเป็นความผิดมูลฐานเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรด้วยก็ตาม กรณีจึงไม่มีผลเปลี่ยนแปลงทำให้เงินตราต่างประเทศที่ยึดไว้กลายเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรไปได้ ด้วยเหตุดังกล่าว เพื่อให้สามารถพิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศดังกล่าวได้ และเพื่อให้การเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการธุรกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง และครบถ้วนทุกประเด็น แนวทางในการดำเนินการในกรณีนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดในทางอาญาของบุคคลสัญชาติไทยว่ามีข้อมูลหรือมีประวัติการกระทำความผิดในทางอาญาที่เป็นความผิดมูลฐานอื่น นอกเหนือจากความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) หรือไม่ เพื่อนำมาพิจารณาประกอบการมีความเห็นในสำนวนคดีเพื่อเสนอคณะกรรมการธุรกรรมพิจารณาต่อไป

๒. เมื่อปรากฏผลจากการสืบสวน สอบสวน และการรวบรวมพยานหลักฐานพบว่าผู้กระทำความผิด มีข้อมูลหรือประวัติการกระทำความผิดในทางอาญาอันเป็นความผิดมูลฐานอื่นเกิดขึ้น นอกเหนือจากความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังนั้น เพื่อให้สามารถพิจารณาดำเนินการในประเด็นเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศ ซึ่งเป็นของตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรดังกล่าวได้ และเพื่อให้การเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการธุรกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง และครบถ้วนทุกประเด็น แนวทางในการดำเนินการในกรณีนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานและวิเคราะห์ให้มีความในแต่ละประเด็นดังนี้

๒.๑ เงินตราต่างประเทศนั้นเป็นเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานอื่น ที่มีใช้ความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) หรือได้มาจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำที่เป็นความผิดมูลฐานอันเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด

๒.๒ มีพยานหลักฐานว่ามีการทำธุรกรรมที่ผิดกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นเหตุให้ได้เงินตราต่างประเทศดังกล่าวมาครอบครอง หรือมีการทำธุรกรรมใดที่เข้าลักษณะเป็นการฟอกเงิน

๒.๓ มีพยานหลักฐานว่าเงินตราต่างประเทศดังกล่าวเป็นเงินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมีการทำธุรกรรมใดที่ผิดกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศหรือมีเงินตราต่างประเทศดังกล่าวไว้เพื่อใช้ในการทำธุรกรรมที่ผิดกฎหมายอันอาจเป็นความผิดฐานฟอกเงิน

กล่าวคือ ต้องสืบสวน สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม เพื่อแสดงให้เห็นว่าเงินตราต่างประเทศที่ไม่สำแดงนั้น เป็นเงินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างไร หรือมีการทำธุรกรรมใดที่ผิดกฎหมายอันเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศดังกล่าวไว้เพื่อใช้ทำธุรกรรมที่ผิดกฎหมายด้วย โดยต้องพิสูจน์ว่าเงินตราต่างประเทศดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานอื่นที่ไม่ใช่ความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) หรือความผิดฐานฟอกเงินหรือจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือสนับสนุนการกระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินอย่างไร หากพบว่าผู้ที่น่าเงินตราต่างประเทศเข้ามาโดยไม่สำแดงนั้น มีประวัติการกระทำความผิดมูลฐานอื่นด้วย และเชื่อว่าเงินตราต่างประเทศที่ไม่สำแดงนั้นเป็นเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานดังกล่าวหรือความผิดฐานฟอกเงินหรือจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือสนับสนุนการกระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินอย่างไร และเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในมูลฐานที่ตรวจสอบพบเพิ่มเติม นั้น คณะกรรมการธุรกรรมจึงจะพิจารณามีมติให้ยึดเงินตราต่างประเทศที่ไม่สำแดงนั้นได้

๓. เมื่อปรากฏผลจากการสืบสวน สอบสวน และการรวบรวมพยานหลักฐานตามข้อ ๒. ไม่พบว่าผู้กระทำความผิดมีข้อมูลหรือประวัติการกระทำความผิดในทางอาญา อันเป็นความผิดมูลฐานอื่นเกิดขึ้น นอกเหนือจากความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังนั้น เพื่อให้สามารถพิจารณาดำเนินการในประเด็นเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศ ซึ่งเป็นของตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรดังกล่าวได้ และเพื่อให้การเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการธุรกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง และครบถ้วน ดังนั้น แนวทางในการดำเนินการในกรณีนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องพิจารณาและมีความเห็นว่า เนื่องจากตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๑๓/๒๕๖๖ ที่ได้วินิจฉัยว่าเงินตราต่างประเทศ ไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกอบกับผลการสืบสวน สอบสวนไม่พบว่าผู้กระทำความผิดมีข้อมูลหรือประวัติการกระทำความผิดในทางอาญา อันเป็นความผิดมูลฐานอื่นเกิดขึ้น จึงเห็นควรไม่ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินเนื่องจากไม่ปรากฏทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้เก็บเรื่องไว้เป็นฐานข้อมูลของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินต่อไป

๓. บทสรุป

จากประเด็นปัญหาและการเสนอแนะแนวทางในการพิจารณาของคณะกรรมการธุรกรรมเกี่ยวกับสำนวนคดีที่ได้มีการเสนอเรื่องเพื่อพิจารณาในความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร

ตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร ตามมาตรา ๓ (๗) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วทั้ง ๓ ประเด็นข้างต้น เป็นเรื่องและผู้วิจัยในฐานะที่เป็นหัวหน้าส่วนราชการ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เป็นผู้ที่มีทักษะ มีประสบการณ์ มีความรู้ มีความสามารถและมีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นอย่างมากพอสมควร จึงเห็นถึงความสำคัญและผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๑๓/๒๕๖๖ โดยการกำหนดแนวทางในการดำเนินการกับประเด็นปัญหาทั้ง ๓ ประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำหลักนิติธรรมมาใช้ประกอบ เพื่อเสนอแนะเป็นแนวทางในการพิจารณาของคณะกรรมการธุรกรรม ดังนี้

(๑) หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ ซึ่งเป็นหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดนั้น หากนำหลักดังกล่าวมาปรับใช้กับคณะกรรมการธุรกรรม กล่าวคือ คณะกรรมการธุรกรรมต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาว่าจะมีมติมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ไปดำเนินการตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินของบุคคลใด หรือจะมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของบุคคลใด เพื่อให้คณะกรรมการธุรกรรมสามารถดำรงตนด้วยความเป็นกลางภายใต้หลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งความเป็นอิสระถือเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานทรัพย์สินของบุคคลใดไว้ชั่วคราวโดยปราศจากอคติไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด โดยต้องมีความเที่ยงธรรมตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางจากภายนอก คือ คณะกรรมการธุรกรรมจะต้องไม่อยู่ภายใต้อาณัติการสั่งการและแทรกแซงได้จากผู้อื่นและความเป็นอิสระและความเป็นกลางจากภายใน คือ คณะกรรมการธุรกรรมต้องใช้อำนาจดุลพินิจพิจารณาในการมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ไปดำเนินการตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินของบุคคลใดหรือจะมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของบุคคลใด โดยปราศจากอคติทั้งปวง ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการธุรกรรม จะต้องมุ่งไปสู่ความเป็นอิสระของคณะกรรมการธุรกรรม หากมีเหตุที่ทำให้คณะกรรมการธุรกรรมไม่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ หรือปรากฏชัดแจ้งว่าคณะกรรมการธุรกรรมอยู่ภายใต้อคติในการปฏิบัติหน้าที่แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า คำสั่งที่มอบหมายให้ไปดำเนินการตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินของบุคคลใดหรือคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของบุคคลใด อาจไม่มีผลใช้บังคับมาตั้งแต่แรกเนื่องจากขัดต่อหลักนิติธรรม

(๒) เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายให้อำนาจ คณะกรรมการธุรกรรมต้องใช้อำนาจดุลพินิจเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นไปเพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งแตกต่างไปจากหลักพื้นฐานของกฎหมายเอกชนที่ว่าประชาชนสามารถกระทำการได้ทุกประการ หากกฎหมายไม่ได้กำหนดห้ามมิให้กระทำไว้ ดังนั้น หากคณะกรรมการธุรกรรมใช้อำนาจโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจ หรือใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การกระทำดังกล่าวจึงไม่อาจกระทำได้และหากมีการฝ่าฝืนย่อมไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย

ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายให้อำนาจ ย่อมหมายความว่ารวมถึงการใช้ดุลพินิจในการมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ไปดำเนินการตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินของบุคคลใดหรือจะมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของบุคคลใด โดยมีข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย เช่น คณะกรรมการธุรกรรมต้องไม่มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินใดโดยที่ไม่ปรากฏพฤติการณ์หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน จำหน่าย ยักยอก ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพราะหากคณะกรรมการธุรกรรมได้มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินใดโดยที่ไม่ปรากฏพฤติการณ์หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน

จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือ ซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าว ย่อมเท่ากับว่าคณะกรรมการธุรกรรมไม่ได้ใช้อำนาจดุลพินิจให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ การที่กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจดุลพินิจวินิจฉัยในการที่จะพิจารณาออกคำสั่งยึด หรืออายัดทรัพย์สินใดได้นั้น แต่คณะกรรมการธุรกรรมไม่ใช่ดุลพินิจพิจารณาเสียก่อนว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ ถือเป็นกรณีที่คณะกรรมการธุรกรรมตีความโดยขยายอำนาจ ในการที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินใดโดยไม่มีข้อจำกัด เช่นนี้ ย่อมทำให้การใช้อำนาจในการยึดหรืออายัด ทรัพย์สินของคณะกรรมการธุรกรรมเป็นการใช้อำนาจที่ผิดวัตถุประสงค์หรือผิดเจตนารมณ์ของกฎหมาย ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่ประสงค์ให้อำนาจในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของคณะกรรมการ ธุรกรรมตามมาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นเพียงวิธีการหรือมาตรการชั่วคราวเพื่อป้องกันมิให้ มีการโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้น ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งหากไม่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สิน แม้ทรัพย์สินนั้นจะเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดก็ตาม คณะกรรมการธุรกรรมก็หาได้มีอำนาจที่จะยึดทรัพย์สินนั้นไว้ได้ไม่ หากแต่จะต้องดำเนินการส่งเรื่องให้ พนักงานอัยการพิจารณาเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๔๙ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยเร็ว ทั้งนี้ หลักนิติธรรมโดย เครื่องคิดเป็นหลักพื้นฐานของกฎหมาย ดังนั้น หากกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ ที่ ผ่าฝืนขัดหรือแย้งกับหลักนิติธรรมดังกล่าวย่อมไม่มีผลใช้บังคับ

(๓) กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม หลักนี้มีฐานมาจากสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ในการพิจารณาดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินใดคณะกรรมการธุรกรรมจะต้องดำเนินการอย่างไม่ชักช้า และในทางกลับกันหากบุคคลผู้ถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินโต้แย้งและแสดงหลักฐานต่อคณะกรรมการ ธุรกรรมเพื่อขอให้เพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวแล้วนั้นคณะกรรมการธุรกรรมจะต้องพิจารณา คำโต้แย้งและหลักฐานนั้นโดยไม่ชักช้าเช่นกัน เพราะความยุติธรรมที่ล่าช้าย่อมเท่ากับการปฏิเสธความ ยุติธรรม เนื่องจากความล่าช้าทำให้เกิดความไม่แน่ชัดในผลของคดีอันจะส่งผลต่อสิทธิ หน้าที่และความ รับผิดชอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ ดังนั้น ในขั้นตอนการพิจารณา คำโต้แย้งควรต้องเป็นไปตามกรอบเวลาที่ เพียงพอสำหรับทำให้เกิดทั้งความรวดเร็วและความรอบคอบ

(๔) นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ต้องมีความ เป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การใช้อำนาจของ คณะกรรมการธุรกรรมในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ชั่วคราวตามบทบัญญัติ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ นั้น ก่อนที่ คณะกรรมการธุรกรรมจะพิจารณาออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินใด ๆ แล้ว จะต้องมีการตรวจสอบใน เบื้องต้นจากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายเสียก่อนว่าทรัพย์สินอันนั้นมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า อาจมีการโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือไม่ ดังนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจึงเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของ คณะกรรมการธุรกรรมอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ดังนั้น ในขั้นตอนการตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินของบุคคล ใดที่คณะกรรมการธุรกรรมได้มอบหมายให้ไปดำเนินการนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจึงต้องมีความ เป็นอิสระและมีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย โดยไม่อยู่ภายใต้อำนาจการสั่งการและ แทรกแซงได้จากผู้บังคับบัญชาหรือผู้อื่น เพื่อให้สามารถดำรงตนด้วยความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่โดย

ปราศจากอคติไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อันจะทำให้การเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการธุรกรรม เพื่อ
พิจารณายึดหรืออายัดทรัพย์สินเป็นไปด้วยความถูกต้องและเป็นธรรม

(๕) นักกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ต้องซื่อสัตย์
สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรม นอกจากหลักผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม
และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางแล้ว หลักการสำคัญอีกประการหนึ่ง
คณะกรรมการธุรกรรมและพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายต้องยึดถือในในการปฏิบัติหน้าที่ ก็คือ
ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่และยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นกลไกสำคัญในการ
แก้ปัญหาการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ประการหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐาน
ที่สำคัญของทุกคนและทุกวิชาชีพ เนื่องจากการขาดความซื่อสัตย์สุจริต คุณธรรมและจริยธรรมแล้ว
ย่อมส่งผลนำมาซึ่งการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมต่อประชาชนได้ ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติ
หน้าที่ตามกฎหมายที่เป็นไปตามและสอดคล้องกับหลักนิติธรรมนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วย
ปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย

บรรณานุกรม

หนังสือ

คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติและคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม
ในคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม,
“หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมายสาระสำคัญและผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม”,
กรุงเทพมหานคร, สำนักงานคณะกรรมการ อิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ
สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๗.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. หลักนิติธรรม, โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓.

มานิตย์ จุมปา. ถาม-ตอบ กฎหมายรัฐธรรมนูญ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร,
๒๕๕๓.

สุรชาติ วรศรีณย์. สรุปคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม
การฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ และหมายเหตุท้ายคำวินิจฉัย. The Civil Law Journal.

วิทยานิพนธ์

ชัยนันท์ แสงปุตตะ. “กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน : ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดมูลฐาน”.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

ศิริรักษ์ จรุงโรจน์ ณ อยุธยา. “ความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้เข้าร่วมในองค์กรอาชญากรรม”.วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒.

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิต
และประสาท ค.ศ. ๑๙๘๘.

คำพิพากษา

คำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๑๔๕/๒๕๖๓ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขดำที่ ๑๑๘๗/๒๕๖๔
คดีหมายเลขแดงที่ ๒๘๐๗/๒๕๖๕ และคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๕๒๑๓/๒๕๖๖

คำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๕๘/๒๕๖๓ และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่
๑๕๘๓๓/๒๕๖๔

คำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๕๔/๒๕๖๕ และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ ๗๓๔/๒๕๖๖

คำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๑๑๕/๒๕๖๕ และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่
๒๒๕๒๖/๒๕๖๖

คำสั่งศาลแพ่ง คดีหมายเลขแดงที่ พ ๑๒๖/๒๕๖๕ และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่
๒๔๘๗๓/๒๕๖๖